

שוועת בת מלך

בירור גודל איסור הכאת אשתו וחומרותו.

קול שוועת בנות עמנו ממרחק נשמע על אודות בני ישראל המרימים זרועותיהם להכות נשותיהם, ומי השליט האיש בעניין זה להכות את אשתו הלא הוא מוזהר ועומד שלא להכות שום נפש אחד מישראל...

תקנות רבינו פרץ מקורביל (מבעלי התוספות)

נערך ע"י

נח קורמן, טו"ר

יוצא לאור ע"י 'בת מלך' (ע"ר)

ארגון סיוע לנשים דתיות במצוקה

ת.ד. 41247 ירושלים 91412

טלפון - 1800 292 333

אלול תשס"ד

רשימת פרקים.

- א. איסור הכאה בכלל.
- ב. חומר האיסור.
- ג. איסור הכאת אשתו בפרט.
- ד. הזלזול באיסור זה.
- ה. איסור הכאת אשתו יותר משאר אדם.
- ו. הסיבות לחומרא באשתו יותר מכל אדם.
- ז. גנות המכה את אשתו.
- ח. חובת התיחסות הקהל, ראשיו, וביה"ד, לתופעה.
- ט. בחיוב הכבוד לאשתו.
- י. החיוב בכבוד גם לאשה קשה.
- יא. בעונשי הבעל.
- יב. חיוב הבעל במזונות וכתובה לאשה שברחה, ודין מורדת.

א. איסור הכאה.

כתב הרמב"ם^א: 'כל המכה אדם כשר בישראל, בין קטן בין גדול, בין איש בין אשה, דרך נציון, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא יוסיף להכותו'.

ובספר המצוות^ב בעניין האזהרה על הדיין שלא יוסיף להכות החוטא כתב וז"ל: 'ומזאת האזהרה, היא האזהרה מהכות כל איש ישראל. אם החוטא אנו מוזהרין שלא להכותו, שאר כל אדם לא כל שכן'!?

וכתב בספר החינוך^ג: 'שורש מצוה זו נגלה הוא לכל, שאינו בדין להכות בריה, כי אם כדי רשעתו ליסרו על פי בית דין'. וכתב עוד: 'ונוהג איסור זה שלא להכות אחד מישראל, בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות'.

ובספרי^ד: 'אין לי אלא מכה רבה, מכה מועטת מנין? ת"ל על אלה'.

^א חובל ומזיק פ"ה ה"א.

^ב לא תעשה ש'.

^ג מצוה תקצי"ה.

^ד פרשת כי תצא.

וזה לשון השולחן ערוך^ה: 'אסור לאדם להכות חבירו, ואם הכהו עובר בלאו, שנאמר: פן יוסיף, ואם הקפידה התורה בהכאת רשע שלא להכותו יותר על רשעו, ק"ו בהכאת צדיק'.

ב. חומר האיסור.

ואיתא בגמ'^ה: 'א"ר חנינא, הסוטר לועו של ישראל, כאילו סוטר לועו של שכינה'.
'אמר ריש לקיש, המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע, א"ר חנינא נקרא חוטא, רב הונא אמר, תקצץ ידו, שנאמר: וזרוע רמה תשבר'. וממשיכה הגמ' 'רב הונא קץ ידא', כלומר קצץ בפועל יד אדם שהיה רגיל להכות (רש"י).
'ר' אלעזר אומר, אין לו תקנה אלא קבורה שנאמר: ואיש זרוע לו ארץ'. ופרש"י 'כלומר ראוי להמיתו ולקברו'.

^ה חו"מ ת"כ סעיף א'
^י סנהדרין נח:

ג. איסור הכאת אשתו בפרט.

האיסור שלא להכות את חברו או כל אדם מישראל נוהג גם בהכאת אשתו ואף חמור יותר. כתב בבית יוסף^ז שהמכה את אשתו עובר בשני לאוין, כשם שעובר המכה את חברו. וכתב הרמ"א^ח: 'איש המכה את אשתו עבירה היא בידו כמכה חברו... ואינו מדרך בני ישראל להכות נשותיהם, ומעשה כותים הוא'.

וזה לשון הרשב"א בתשובותיו^ט: 'אין לבעל להכות את אשתו, דלחיים נתנה ולא לצער, ואדרבא צריך לכבדה יותר מגופו'.

וכתב מהר"מ מרוטנבורג בתשובה^י: 'והמכה את אשתו, מקובלני שיש יותר להחמיר בו מבמכה את

^ז אהע"ז סוף סי' ע"ד.

^ח אהע"ז סי' קנ"ד.

^ט ח"ז תע"ז ובמיוחסות ק"ב.

^י דפוס פראג סי' פ"א.

חבירו ודרך הגויים בכך^א, אבל חלילה וחלילה
לשום בן ברית מעשות זאת'.

וכתב עוד בתשובה אחרת^ב: 'ואין זה דרך בני
עמנו להכות נשותיהן כמנהג אומות העולם,
חלילה לבני ברית מעשות כדבר הזה'.

ובתשובות רבנו שמחה^ג כתב וז"ל: 'ואפי' קונה
אמה עבריה כקונה אדון לעצמו, כל שכן אשתו.
ועל כל הכאה עובר בפן יוסיף, ועונשו גדול ממכה
חבירו'.

וכן כתב בדרכי משה^ד: 'דיש להחמיר הרבה על
מי שמכה את אשתו, ועוון גדול הוא'.

וכן כתב בספר האגודה^ה וז"ל: 'בעל המכה את
אשתו, החמירו בו הגדולים מאוד, ואומרים
שעובר על לאו דלא יוסיף... והאריכו והחמירו
בזה מאוד'.

^א דוגמא להתנהגות הגוים נמצאת באוסף החוקים של העיר
ארדנבורג שבפלאנדריה מן המאה ה-14 נקבע, שהבעל רשאי להכות
את אשתו, לחתוך חתכים בגופה מכף רגלה ועד ראשה ולחמם
רגליו בדמה, אם יעלה בידו לאושש אותה והיא תשאר בחיים, לא
תהיה בכך משום עבירה על החוק.

^ב דפוס קרימונא סיי רצ"א.

^ג נדפס בתשובות מהר"ם דפוס פראג סיי תתקכ"ז.

^ד אהע"ז סיי ע"ד.

^ה סוף כתובות.

וז"ל הרדב"ז^{טז}: 'כבר ידעת שהמכה את אשתו עובר בלאו, דכתיב: 'פן יוסיף להכותו וכו', דמאי שנא אשתו ומ"ש חבירו'.

וכתב בשו"ת בנימין זאב^{יז}: 'הא קמן דגדול עונו מנשא המכה את אשתו, כי הגדיל לעשות הרע בעיני ה', עד שהוא עובר בלאו דלא יוסיף'.

וכתב עוד בתשובה זו: 'הא קמן דכל מי שעובר על גזירה או תיקון חז"ל, ראוי לנדונו לבלתי התקרב אליו... ופשיטא הוא לפי מה שנראה לענ"ד דאין לך עובר על תקנת חז"ל גדול מזה שמכה אותה תמיד ומבזה, דתקנת חז"ל הוא שלא יכה אדם את אשתו, ויהיה זהיר בכבודה, כדאמרינן בבבא מציעא^{יח} א"ר חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, ועוד שם, אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה'.

כתב הרמב"ם^{יט} 'וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו, ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה

^{טז} ח"ג תמ"ז.

^{יז} ס"ג פ"ח.

^{יח} דף נ"ט ע"א.

^{יט} אישות פרק ט"ו ה'

אימה יתירה, ויהא דבורו עמה בנחת, ולא יהא
עצב ולא יהא רוגז'.

וכתב הרמב"ם^כ וזה לשונו: 'אבל הבעל שחבל
באשתו, חייב לשלם לה מיד, כל הנזק והצער וכל
הבושת, והכל שלה, ואין לבעל בהן פירות'.
וכן כתב בשולחן ערוך^{כא}: 'שחייב לשלם מיד כל
נזקין, צערה, ובושתה, ואם רצתה ליתן הדמים
לאחר נותנת'.

ד. הזלזול באיסור זה.

וזה לשון רבנו יונה בשערי תשובה,^{כב} 'ויש
אזהרות שאין מקצת ההמון שומרים עיקר
האזהרות, כמו החבלה וההכאה, שהמכה את
חברו עובר בשני לאוין, שנאמר ארבעים יכנו לא
יוסיף, פן יוסיף, ורבים עוברים על הלאוין האלה
בהכאת נשותיהם'.

^כ חובל ומזיק פי"ד הטי"ז.

^{כא} אהעיז סי' פ"ג סעיף א'

^{כב} שער שלישי ע"ז.

וע"ז קבל ר' **פרץ מקורביל**^{כב} מבעלי התוס' וז"ל:
'ומי השליט האיש בענין הזה להכות את אשתו
הלא הוא מוזהר ועומד שלא להכות שום נפש
מישראל'.

ובתשובות הגאונים^{כד} הביא תשובת **רב חנניא
גאון**, שפסק לגבי בעל שחבל באשתו, שחייב ככל
אדם אחר כשחובל בו. וכתב עוד, 'ואם תאמר זה
לעניין אחרים, אבל זו אשתו היא ומותר
להכותה? משיב ר' חנניא, **אין לו רשות עליה! לא
לביישה ולא לחבול בה**, שאפילו עבדים שנאמר
בהם לעולם בהם תעבודו, אמרו חכמים לעבודה
נתנו ולא לבושת נתנו, אשתו שכך כותב לה, ואנא
אפלח, ואוקיר, ואזון יתיכי, לא כ"ש שאינו רשאי
לא לביישה ולא לחבול בה'.

והמהרש"ל בספרו **ים של שלמה**,^{כה} שלל סברת
אלו המכים ואומרים שהאשה על דעת זה נישאה
לו וסברה וקבלה. וז"ל: **'וכי תימא על דעת הכי
נסבא? הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה, דעובר**

^{כב} כתב יד, הובא בבנימין זאב סימן פ"ח.

^{כד} שערי צדק חלק ד' שער א'

^{כה} ב"ק פרק שלישי סימן כ"א.

על לאו פן יוסיף' כלומר, אפילו במקרה שאשתו הסכימה מראש לכך, אין לו שום היתר מכח זה להכותה, דעובר על לאו מפורש מן התורה. וכתב עוד וז"ל: 'צא וראה מה שחייבו חכמים במזיקה בתשמיש, אף דלהכי נבראת ועומדת, ופשיטא דלהכי נסבא, אפילו הכי צריך לעיוני ולהתאפק ולמשול ביצרו שלא להזיקה, קל וחומר שלא להכותה בעבור כעסו ורגזו'.

וכתב **בספר הברית**¹² 'ויותר מהמה בני הזהר בדבר הזה עם חברתך ואשת בריתך. כי יש אנשים אשר ישמרו עצמן מעשות רע לכל אדם, ויאהבו ויכבדו אותם, אבל ישנאו את נשותיהם, ויבזו אותם, ואומרים אין בזה עוון, כי אני בעל האישה, ואשתי כגופי, ואין אני מצער לשום אדם חוץ ממני, **ולא יבינו כי גדול עוונם מנשוא יותר מאם עשו כן לאדם אחר.**

כי למה יגרעו הנשים מהיות בכלל לא תשנא את אחיך בלבבך, ובכלל ואהבת לרעך כמוך, וכי גברא

¹² ח"יב מאמר י"ג פרק ט"ו.

בעי חיי נשי לא בעי חיי עם בעליהן באהבה ואחווה
שלום ורעות?

אך ענשם יותר חמור ומדתם יותר מגונה, על כי
היא עצם מעצמיו ובשר מבשרו, ועוכר שארו
אכזרי ואסור לצער את אשתו בדברים ומכל שכן
שאסור להרים יד עליה חס וחלילה'.

ה. חומר איסור הכאת אשתו יותר משאר אדם.

ומבואר בפוסקים, שהכאת אשתו חמורה יותר
מהכאת שאר אדם, כן כתב בתשובות רבינו
שמחה^{כז}, והביאו ברבנו ירוחם^{כח}. וכתב מהר"מ
מרוטנבורג בתשובותיו^{כט} שהכאת חברו אסורה,
'כ"ש שלא להכותה, דקעבר על לאו דלא יוסיף פן
יוסיף, דלא גרע מאחר, ואדרבא קל וחומר הוא'.
וכתב עוד, 'ואילו היה בא לפנינו דין זה, שאשה
קובלת על בעלה שמכה אותה, היינו מחמירין
עליו מאילו היה מכה את אחר'.

^{כז} הובאה בתשובות מהר"ם דפוס פראג סימן תתקכ"ז.

^{כח} מישרים נתיב כ"ג ח"ה.

^{כט} קרימונא סימן רצ"ז.

וכתב עוד בתשובה אחרת וז"ל^ל: 'והמכה את אשתו, מקובלני שיש להחמיר בו יותר מבמכה את חבירו'.

וכן **בתרומת הדשן**^{לא} כתב, להחמיר מאוד בהכאת אשתו.

ובאגודה כתב^{לב}: 'בעל המכה את אשתו, החמירו בו הגדולים מאוד'.

ובדרכי משה שם כתב 'דיש להחמיר הרבה על מי שמכה אשתו, ועון גדול הוא... וכן בספר הברית כתב, שעונשם יותר חמור, ומדתם יותר מגונה ממכים את חבריהם'.

ו. הסיבות לחומרא באשתו יותר משאר אדם.

ובדברי הראשונים והאחרונים, הוזכרו סיבות רבות לחומרה זו, כדלהלן:

א. ^{לב}אשתו חייב בכבודה. כמו שנפסק שחייב לכבדה יותר מגופו, וקל וחומר הוא, ומה

^ל דפוס פראג סימן צ"א.

^{לא} סימן רי"ח.

^{לב} סוף מסכת כתובות.

^{לד} תשובות מהר"ם. קרימונא סימן רצ"ז.
רבינו ירוחם מישרים נתיב כ"ג חלק ה'

שאר אדם שחייב בכבודו אסור להכותו,
אשתו שחייב בכבודה, על אחת כמה
וכמה.

ב. ל^דחיוב הבעל בספר הכתובה, לכבד את
אשתו ולהתייחס אליה כראוי.

ג. ל^החיוב הכרת הטוב כלפי האישה.
וכדאיתא בגמ'^ז בור ששתית בו מים, אל
תזרוק בו אבן. ופרש"י, כלומר, דבר
הנצרך לך פעם אחת, שוב לא תבזהו ואם
על מי שנצרך פעם אחת לא יבזהו, כ"ש
באשתו שהיא כגופו דנצרך אליה בכל עת,
שלא לבזותה ושלא להכותה.

ד. ל^ז האשה היא עצם מעצמיו, ובשר מבשרו.
ואליה צריך להתייחס באהבה גדולה
משאר אדם, וח"ו להיפך.

ה. ל^חהאשה יושבת עמו לבדה, ובוטחת עליו
שיגן עליה וישמרה, וע"כ עוונו גדול בשעה

^ז תשובות מהר"ם דפוס פראג סימן צ"א.

^ה שו"ת בנימין זאב סימן פ"ח.

^ז בבא קמא דף צב:

^ז ספר הברית ח"ב מאמר יג' פרק ט"ו.

שהוא עצמו, שאליו עיניה נשואות, הוא
המכה והמצער.

ו. לט'אשה דמעתי מצויה, וצעה גדול מאוד
כשמבזים ומכאיבים לה'. ובגמ' מסכת
כתובות^מ נזכר המעשה הנורא, ברב רחומי
שהתעכב בבית המדרש וגרם להורדת
דמעה מעיניה של אשתו שציפתה לבואו,
ויצאה נפשו. ואיתא בגמ'^{מא} 'לעולם יהא
אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך
שדמעתי מצויה אונאתה קרובה' ופרש"י
פורענות אונאתה ממהר לבוא.

ז. גנות המכה את אשתו.

^{לח} תשובת ר' שמחה משפיירא.
נדפס בתשובות מהר"מ דפוס פראג סימן תתקכ"ז.
^{לט} שם.
^מ דף סב :
^{מא} בבא מציעא דף נט ע"א.

ומצאנו לרבותינו בכל הדורות, שהתייחסו למעשים אלו ולעושיהם, כשפלים ומאוסים, וחוטאים גדולים.

וכינו אותם, ^{מב} 'בני בליעל שמחזיקים בנות ישראל כשפחות, ואין להם בושת פנים'. בורים, ריקים ופוחזים תפח רוחם. וכן קראו על בעל מכה ^{מג} הרצחת וגם ירשת? והסבירו שסבלה של האישה מאלימות הבעל, קשה לה יותר ממוות.

וכתבו ^{מד} שדרך הגויים בכך, וחלילה וחלילה לשום בן ברית לנהוג כך. וכן כתבו ^{מה} 'שגדול עוונם מנשואי ^{מו} 'וכי הגדיל לעשות הרע בעיני ה'. מנודים בבי"ד של מעלה, וצריכים כפרה גדולה, ^{מי} 'שורש פורה ראש ולענה'. וכתב רש"י ^{מז} 'שהמכה את אשתו מראה עצמו שאינו מזרעו של אברהם אבינו. ובספר משלי ^{מט} נאמר 'עוכר שארו אכזרי'.

^{מב} פלא יועץ אהבת איש ואישה, הכאה.

^{מג} תשב"ץ ח"ב שאלה ט'

^{מד} תשובות מהר"מ דפוס פראג צ"א.

^{מה} תשובות ר' שמחה.

^{מו} שו"ת בנימין זאב סימן פ"ח.

^{מז} תקנות ר' פרץ.

^{מח} תשובת רש"י מובאת בתשובות חכמי צרפת ולותר סימן מ'

^{מט} י"א, י"ז.

ח. חובת התייחסות הקהל, ראשיו, וביה"ד, לתופעה.

חובה על כל מי שיש יכולת בידו, לפעול כדי להציל עשוק מיד עושקו.

ובספר **פלא יועץ**³ וז"ל: 'ראוי לכל מנהיגי הערים, ליסר את אנשי זרוע, ובפרט לאנשים בני בליעל, שמכים את נשותיהם מכת אכזרי, תפח רוחם של עושי אלה, שמחזיקים את בנות ישראל כשבויות, ודורסים ומכים ובועלים, ואין להם בושת פנים, וראוי למי שיש יכולת בידו, ליסרם כאשר יוכלו'.

ועל דבר זה עורר רבנו פרץ⁴ מבעלי התוס', שיש נשים שצועקות ואינם נענות.

וז"ל בתקנותיו: 'קול שוועת בנות עמנו ממרחק נשמע, על אודות בני ישראל, המרימים זרועותיהם להכות נשותיהם, ומי השליט האיש בעניין זה להכות את אשתו? הלא הוא מוזהר ועומד שלא להכות שום נפש אחד מישראל... ומשלושה רבנים שמיע לי, ואיננו רבנו שמואל,

³ ערך הכאה.

⁴ תקנות ר' פרץ בכתב יד הובא בשו"ת בנימין זאב סימן פ"ח.

ורבנו תם, ואחיו ר"י, שהיו בני רבנו ברוך²², ושמעו כי יש מבנות ישראל צועקות על זה ואינן נענות תוך הקהילות. לכן גזרנו בתוקף גזרה ואלה, על כל איש ישראל, ליכנס בחרם לבקשת אשתו, או לבקשת קרוביה... שלא להכות את אשתו דרך כעס, או דרך רשע, או דרך בזיון, כי כן לא יעשה בישראל. ואם ח"ו יש שורש פורה ראש ולענה, אשר ימרה את פינו, לבלתי היות ירא וחרד לזה, הודענו לב"ד של אותו מקום שתבוא שם צעקת האישה או צעקת קרוביה, לפסוק לה מזונות לפי כבודה'.

ו**כתב בתשובות הגאונים**²³: **שחייבים** ביה"ד להוכיחו, ואם שנה באולתו יוציא ויתן כתובתה. וכן כתב בשו"ת **בנימין זאב**²⁴: **'ראוי לכל אשר שבט מוסר בידו, להחרימו בכל תוקף חרם'**.

ו**בתשב"ץ**²⁵ נשאל על אודות אשה, שבעלה מצערה מתקוטט עמה ומרעיבה. וז"ל: 'והיא אינה יכולה לבוא לבית דין, מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה, שאם תשאל כתובתה בבי"ד

²² צ"ל מאיר.

²³ אוצר הגאונים למסכת כתובות בשם ר' יוסף אבן אביתור.

²⁴ סימן פ"ח.

²⁵ חלק ב' תשובה ח'

שתפסיד אותה... ומכל מקום, אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבי"ד ותובעת כתובתה, לא הפסידה כלום, ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות, וכי כך עונין אל המעיקות?... **וראוי לבי"ד לגעור בו, ולקרא עליו המקרא הזה, הרצחת וגם ירשת?** שזה יותר קשה ממות הוא... וכשמת ר' ישמעאל, קראו עליו, "בנות ישראל, על ר' ישמעאל בכינה" מפני שהיה מחזר אחר זכותן, ומאהבן לבעליהן... **והדיין הכופה אותה לחזור לבעלה אם מרדה, כדין הישמעלים, מנדין אותו.**

ובערך 'הכאה' **בפלא יועץ** כתב בעניין חובת הקהל וביה"ד לעזור לנשים מוכות וז"ל 'ואם יוכלו להוציא נשותיהם מתחת ידם, אם הוא ברצון האישה, **כי אין אישה דרה עם נחש במקום אחד,** מצווה רבה עבדי, להציל עשוק מיד עושקו'.
ט. בחיוב הכבוד לאשתו .

איתא בגמ'^י: 'ת"ר האוהב את אשתו כגופו, ומכבדה יותר מגופו... עליו הכתוב אומר, וידעת כי שלום אהליך'.

וכתב הרמב"ם^י וז"ל: 'וכן ציוו חכמים, שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, ואוהבה כגופו, ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון'.

וכתב הראב"ד^כ וז"ל: 'ועל כן ראוי האדם לאהוב את אשתו כנפשו, ולכבדה, ולרחם עליה, ולשמרה כאשר ישמור אחד מאיבריו'.

ואיתא בגמ'^ט 'לעולם יאכל אדם וישתה בפחות מה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהם תלויים בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם'. וכן אמרו,^ד 'לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם, אלא בשביל אשתו'.

^י יבמות סב :

^י אישות פרק ט"ו הלכה י"ט.

^כ ספר בעלי הנפש, בהקדמה.

^ט חולין פד :

^ד בבא מציעא נט.

ומוסיפה הגמ'^{סא}, 'לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה'. ופרש"י 'פורענות אונאתה ממחר לבוא'. וכתב **בפלא יועץ**^{סב} וז"ל: 'ואם רבה רעת המחלוקת כי ינצו אנשים יחדיו, על אחת כמה וכמה רעה כפולה מכופלת כי יהיה ריב בין איש לאשתו, וידוע כמה שקדו חכמים וכמה תקנות עשו מפני דרכי שלום, ובפרט מפני שלום הבית. ושמו של הקב"ה שנכתב בקדושה, התיר למחקו כדי ליתן שלום בין איש לאשתו, וממנו נלמד כמה צריך האדם שיסבול בשביל שלום הבית... **וחיובא רמיא על האיש** שהוא בר דעת, **למחול על עלבונו, ולהשפיל עצמו לכבוד קונו, ולרדוף שלום בכל כוחו**, כי רבה רעת המחלוקת בתוך הבית, שגורם רעה לעצמו וזרעו אחריו, ואוי לו לפוגם זרעו, שגורם שיהיו בניו בני מריבה, בני שנואת הלב, וכן **לא בכח יגבר איש לבקש שלום הבית**, ויעשיר איש כי ירבה כבוד ביתו'.

י. החיוב בכבוד גם לאשה קשה.

^{סא} שם.

^{סב} ערך מחלוקת.

והנה פעמים רבות מרשים לעצמם בעלים להתייחס לנשותיהם בזלזול. לבזותן, להשפילן ולהכותן. באמרם, שכל מה שציוו חכמים לכבד אשתו, היינו דווקא באשה טובה, שנושאת חן בעיניו ואוהבה, אבל כשאינה מוצאת חן בעיניו, ולפי דעתו אינה ממלאה את תפקידיה כראוי, מותר לו לעשות בה כטוב בעיניו.

להלן מקצת מדברי רבותינו.

בגמ' מסופר על התנהגותם וכבודם של האמוראים כלפי נשותיהם (גם כשסבלו מהן). מספרת הגמ',³⁰ על רבי חייא, שהייתה אשתו מצערתו, וכל פעם שהיה מוצא דבר הראוי לה, היה קונחו וצוררו, ומביאו לה. ואמר, 'דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא' היינו, שעצם גידול הבנים והצלה מן החטא, גם אם היא אח"כ מצערתו, וכמובן שלא מכבדתו, עדיין ראויה היא לכבוד, ואפילו למתנות.

³⁰ יבמות ס"ג עמוד א'

ומובא בספר **ים של שלמה**^{טד}, 'והנה חכמי ישראל, מצינו שסבלו כמה צערות מנשותיהן, אשר קראו על עצמם מר ממות, ומשלו בעצמם'.
וכתב רש"י^{טה} בתשובה, על אדם שמאס באשתו עקב מומים שנולדו בפניה, וז"ל: 'והראה האיש מעשהו לרעה, והראה עצמו שאינו מזרעו של אברהם אבינו, שדרכו לרחם על הבריות, וכל שכן על שארו אשר בא איתו בברית, שאילו נתן לב לקרבה כאשר נתן לב לרחקה, היה נמשך חינה עליו, שכך אמרו רבותינו, חן מקום על יושביו, ואפי' הוא מקולקל במים רעים והארץ משכלת, וכן חן אשה על בעלה, ואשריהו אם זכה לזכות בה, ולקנות בה חיי העולם הבא... וזה הקשיח בבת אבינו שבשמים, כאשר העיד בינו ובין אשת נעוריו, משפט ודין עליו לנהוג בה כמנהג בנות ישראל, ואם אינה מקרבה ברחמים ובכבוד, יגרשנה ויתן לה כל כתובתה'.
ובספר **פלא יועץ**^{טו} כתב 'והנה לא צריכה למימר למי שהייתה לו מהי אשה משכלת, ומצא אשה

^{טד} ב"ק פרק ג' סימן כ"א.

^{טה} תשובות חכמי צרפת ולותיר סימן מ'

^{טו} פלא יועץ ערך אהבת איש ואשה.

טובה, כי בוודאי חוט של חסד משוך עליה, וחביבה על בעלה. אמנם ביותר צריך להיזהר גברא דנפל בחולקיה גרמא בישא, אישה קשה, הוא עומד בניסיון גדול, וצריך חוזק להתנהג עמה בשלום ורעות לכבוד השכינה... ויתן אל ליבו כי בארזים נפלה שלהבת, עד שאמרו^ס, דיינו שמצילות אותנו מן החטא ומגדלות את בנינו... ואם עוברת על דעתו ומכעיסתו, ישמור רוחו לבל יכעס עליה, ואין צריך לומר לבזותה, ולקללה, ולהכותה, חלילה וחס, כי זה מנהג בורים וריקים ופוחזים, ונפשו הוא חובל. רק בפה רך וחד מתוק יוכיחנה, ועל כל פנים עול יסבול, ויהיה עלוב ולא עולב, ויקבל עליו דין שמים בשמחה, כי מהי אישה לאיש... והגדר למנוע דברי ריבות מביתו, הוא שלא לדקדק כל כך בהוצאות הבית על כל פרוטה ופרוטה, ויפייס את אשתו, **כי אין הברכה שורה בתוך ביתו אלא בשביל אשתו**, וגדול שלום הבית, עד שהותר למחוק השם הגדול ליתן שלום בין איש לאישתו, לכן **לא בכח יגבר איש** להעביר רעה מביתו, ולהשרות שכינה בביתו.

^ס יבמות ס"ג עמוד א'

ועוד כתב^ס 'ואפילו אם היא אשה רעה, חסרת מדע, מכעיסתו על פניו, ועושה הוצאות הבית מרובה וכדו'... **על כל פנים עול יסבול בסבלנות גדולה**, כי גדול שלום הבית, ויכבד את אשתו לכבוד השכינה... עושה זאת בעולם הזה, ימצא מנוחה, ויצו ה' איתו את הברכה'.

יא. בעונשי הבעל .

בעונשי בעל מכה מצינו סוגי עונשים שונים לבעל, על מנת שיתנהג עם אשתו בכבוד ובינהם הרחקה לבעל, חיובו לתת גט בכפיה, חיובו בתוספת כתובה, וכן עונשים פיזיים בגופו, עונשי ממון ונידוי.

כפיה בגט.

והנה בכפיה בגט לבעל מכה, נחלקו הראשונים והאחרונים אם כופים אם לאו.

^ס פלא יועץ כללות אי

דעת רבנו שמחה^ט לכפות, וכן בתוס',^י
ובמהר"ם.^{יא} ואולם ר"ח.^{יב} כתב שלא לכפות.

אולם אף לסברת אלו שאומרים שאין לכפות, אין
הכוונה שיש היתר לבעל להכות, אלא שמכיון
שאנו חוששים ליגט מעושה', אנו מחמירין שיהיה
הגט מרצון, ואף לשיטתם, מחמירים ומענישים
את הבעל בעונשים חמורים, ומחייבים אותו לתת
גט.

וכן כתב הרדב"ז,^{יג} לאחר שהביא את דברי ר'
שמחה, וז"ל: 'אלא כיצד יעשו, מנדין אותו שלא
יכה. אם חזר מוטב, ואם לא מכריזין עליו שהוא
מנודה. אם חזר מוטב, ואם לאו קונסים אותו
בכתובה. אם חזר-מוטב, ואם לאו עונשין אותו
ע"י עכו"ם בגופו, שהרי עבר על פן תוסיף להכותו.
וחובשין אותו מפני שהיכה אותה, ואין מזכירין
לו שיוציא את אשתו כלל, ואם עמד הוא מעצמו
וגרשה, אין זה אונס'.

^ט תשובות מהר"ם פראג תתקכ"ז
^י כתובות ע' עמוד א' ד"ה יוציא ויתן.
^{יא} פראג סי' צ"א קרימונא סי' רצ"א.
^{יב} מובא בתוס' כתובות ע' עמוד א' ד"ה ויוציא.
^{יג} ח"ד סי' קנ"ז.

עונשי גוף וממון.

ועונשים אלו של קנס בגוף, בממון, ובנידוי. מצאנו שהובאו בגאונים, בראשונים, ובאחרונים, במקומות רבים, ונפרט להלן.

עצם ההכאה לכל אדם הוי לאו גמור ולוקין עליו. (כדלעיל פרק א')

ובגמ' בסנהדרין,^{עד} 'רב הונא אמר תקצץ ידו'. ומביאה הגמרא 'רב הונא קץ ידא' דהיינו, שהעניש אדם אלים בקציצת ידו ממש. **ופרש"י** וקנסו בכך, כדאמר בפרקין לעיל, ב"ד היו מכין ועונשין שלא מן התורה, לעשות סייג וגדר לדבר.

ובהכאת אשתו בפרט, מצאנו **לרבנו שמחה**^{עה} שכתב על עונש לבעל מכה וז"ל: 'תקנסוהו קנס חמור בגופו ובממונו על מה שעבר. אמנם צריך כפרה גדולה, ותחמירו עליו כפי הנראה שיכול לעמוד בה... ואם לא יעמוד הבעל בקיום השלום, שיוסיף להכותה ולבזותה, אנו מסכימים אחריהם **להיות מנודה בבי"ד העליון, ובבי"ד התחתון,** ויעשוהו ע"י גויים לתת גט'.

^{עד} דף נח:

^{עה} תשובות מהר"ם פראג תתקכ"ז.

ובבית יוסף^ע הביא דברי ר' ירוחם, 'העושה כן יש להחרימו, ולנדותו, ולהלקותו ולעונשו בכל מיני רידוי. ואף לקוץ ידו אם רגיל בכך. ואם היא רוצה לצאת, יוציא ויתן כתובה'.

וכן כתבו בתשובות הגאונים^ע שקונסין אותו ממון לפי כוחו ולפי נכסיו, והאשה תעשה בהן מה שתרצה, ובלבד שלא תתן במתנה.

וכתב ברמ"א^ע וז"ל: 'איש המכה את אשתו, עבירה היא בידו כמכה חברו. ואם רגיל הוא בכך, יש ביד בי"ד ליסרו, ולהחרימו, ולהלקותו בכל מיני רידוי וכפיה. ולהשביעו שלא יעשה עוד'.

וכן כתב בספר אגודה^ע וז"ל: לכן יבטיחנה בבטחונות שלא יכנה עוד. ואם אינו רוצה להבטיחה, יוציא ויתן כתובה'.

יב. חיוב הבעל במזונות וכתובה לאשה שברחה, ודין מורדת.

^ע אהע"ז סי' קנ"ד.

^ע אוצר הגאונים למסכת כתובות תע"ז.

^ע קנ"ד סעיף ג'

^ע סוף כתובות.

אישה שנאלצה לברוח מבעלה האלים, ממשיך הבעל להיות חייב בכתובתה ובמזונותיה, ואין לה דין מורדת כלל.

כן כתב הרשב"א בתשובותיו^פ וז"ל: 'תשובה: מה שטענה רחל שלא יכה ולא יבזה אותה מכאן ולהבא, ואם לא גם היא לא תשוב אליו, הדין עמה. שכל שהוא מכה אותה שלא כדרך נשים הגונות, ובלא חמס בכפיה כמו שהיא טוענת, אם הדבר ידוע כן, אין דנים אותה במורדת, שלא יהא זה כארי שדורס ואוכל, וזה מכה ובוועל, ואין זה מרד אלא מתוך המכות היא בורחת'.

וכתב עוד הרשב"א בתשובה אחרת^{פא} וז"ל: 'ואם הוא מכה ומצער שלא כדין והיא בורחת, הדין עמה, שאין אדם דר עם נחש בכפיפה'.

וכתב בתשובות הרדב"ז^{פב} בעניין אשה שמיאנה לצאת מבית אביה עד שישבע בעלה שלא יכה אותה וז"ל: 'הלכך הדין עמה שאינה רוצה לצאת עד שישבע שלא יכה אותה, שאין אדם דר עם נחש בכפיפה'.

^פ ח"ד ק"יג.

^{פא} מיוחסות ק"ב.

^{פב} ח"ג תמ"ז.

וכתב ברמ"א^{כג} 'ואם הלכה מביתו ולוותה ואכלה, אם יצאתה מכח מה שהכה אותה תמיד, חייב לשלם' וכ"כ בתשובת מהר"ם^{כד} וז"ל: 'דבר פשוט, שצריך לשלם כל מה שלוותה ואכלה'.

וכתב עוד הרמ"א^{כה} וז"ל: 'אם היתה לה קטטה עם בעלה ולא מתדר לה עימו והמניעה ממנו, ולותה למזונות, צריך לשלם'.

וכתב התשב"ץ^{כו}: 'ומכל מקום, אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית דין ותובעת כתובתה, לא הפסידה כלום... והדיין הכופה אותה לחזור לבעלה, כדת הישמעאלים מנדין אותה'.
'ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות'.

^{כג} אהעי"ז קני"ד ג'

^{כד} קרימונא סי' רצ"ו.

^{כה} אהעי"ז ע' י"ב.

^{כו} ח"יב שאלה ט'